

מילואים הלכות תשעה באב סימן תקנא המשך מעמוד כד

12) ולברר את עניני המקח ללא שקוטה בפועל, כתב בשו"ת אגרות משה (אה"ע"ז ח"ד סי' פד ס"ק א) שאינו בכלל איסור משא ומתן של שמחה.
13) ואף לעשות כלי כסף לעצמו, דעת השו"ת בעל החכמה (ח"ד סי' נד אות ג) שאסור מחמת השמחה שבדבר, וכשם שקניית כלי הכסף אסורה מחמת שנחשבת משא ומתן של שמחה.
ולקנות תפילין חדשות, כתב בשו"ת אגרות משה (אוי"ח ח"ג סי' פ) שמותר כיון שזו קניה רק לצורך מצוה.

וקניית כלי בית גדולים שיש בקנייתם שמחה, ישנם כמה אופנים, לענין קניית מכונית חדשה ושאינה לצרכי פרנסה אלא להענוג, כתב בשו"ת אגרות משה (שם) שאם הוא באופן שאינו מברך שהחינו אלא הטוב הממטיב (וראה מה שכתבנו להלן (ס"ק צח)) כגון שיש לו אשה ובנים שגם נהנים מהמכונית, אסור לקנות מראש חדש, כיון שקניית המכונית היא ענין של שמחה. [ובאופן שצריך לברך שהחינו, ראוי להימנע כבר מ"ז בתמת, כמבואר בשו"ע להלן (ס"ז) שטוב להיזהר מלומר שהחינו בין המצרים, וראה במשני"ב שם (ס"ק צח)]. אכן, בקניית מכונית המיועדת לפרנסה, כתב שב, שאין בכך אלא משום משא ומתן רגיל, שבזמניו נהגו להקל כמו שכתב במשני"ב בשם האחרונים, ואת ברכת שהחינו יברך אחר תשעה באב, ואינו חייב ליטול ממלאכתו משום כך, וכן דעת הגר"ש וואנר (קובץ מבית לוי שם עמ' כז ד"ה י).

וכן קניית מזגן, מכונית כבישה או ייבוש, ודחייס, כתב הגר"ש וואנר (שם) שהם בכלל משא ומתן של שמחה ולכן אסור לקנותם אף כשאין מברך עליהם שהחינו (ומובא שם שדעתו שיש לאסור את קנייתם, גם מחמת איסור קניית כלים חדשים, המובא ברמ"א להלן (ס"ז). וראה מה שהבאנו להלן (ס"ק מט)). ומימי למי שסובל מאוד מחום הקיץ והוא בגדר חולה, אפשר להקל לקנות מזגן.

ולקנות כלי בית קטנים, דעת הגר"ש קרליץ (נחמת ישראל פי' הע' 13) שמותר (וכעין זה הביא הלקט ישר ועמ' 107) שבעל תרומת הרשן התיר לקנות כפות וקערות, וכן דעתו (קרא עלי מועד פי' הע' לב) שמותר לקנות ספרים הנצרכים לו.

ולהטביל כלים חדשים שיוכל להשתמש בהם בתשעת הימים, כתב הלבושי מרדכי (על כל די' חשו"ע סי' קפה) שלא מצא איסור בזה.

14) ולקנות טבעת שנתנים לבלה כנהוג בשעת השידוכים, כתב בשו"ת אגרות משה (אה"ע"ז ח"ד סי' פד ס"ק א) שזה בכלל משא ומתן של שמחה ואסור, אך במקום שיש לחשוש להפסד מותר.

ולעשות בגדים חדשים או שאר הכנות לחתונה, למי שאין לו אשה ובנים, ראה להלן (ס"ק יד ו-נו).

ולתת מתנות מהחתן לבלה ולהיפך, ראה מה שכתבנו לעיל (הע' 11).

[משני"ב שם]

15) [כ'ן מ'שמע ק'סימן חקנד סוף סעיף ככ"ג] וכו', ד'הני ד'כ'ר ה'א'כ'ד¹⁶, ו'ש'ר'י ק'ק'ל ע'נ'ן¹⁷ וכו', ו'ב'ן מ'נ'נו נ'ה'גו נ'ה'ק'ל ק'ק'ל נ'ה'¹⁸, מ'ש'ום ד'ה'ק'ל ק'ח'ש'ב ק'ע'ת ק'ד'י פ'ר'ן ק'ס'ת'נו¹⁹.

16) ואף לענין מסירת כלים חדשים לאומן שאינו יהודי בתוך תשעת הימים כדי שיתקנם, כתב הרמ"א להלן (ס"ז) שהרי הוא כמשא ומתן, ולכן טוב למעט בזה במקום שאפשר [אכן ממה שלא ציין המשני"ב כאן את דבריו, משמע שדעתו שמסירת הכלים לאומן היא בכלל משא ומתן של שמחה ואסורה אף לדעה הראשונה].

18) ויום שוק הנעשה קבוע פעם בשבוע, כתב השו"ע לעיל (סי' תקלט ס"ה) לענין עשיית סחורה בחול המועד, שאין זה נחשב דבר האבד שאם לא ימסר בשבוע הזה ימכור בשבוע הבא, ורק וייד הקבוע מומן לזמן נחשב דבר האבד.

עליהם שהחינו אסור ללבוש אף אם כבר בירך עליהם בשעת קנייתם. ולדעת אלו מאימתי מותר ללבוש את בגדי השבת בערב שבת, דעת הגר"ש קניבסקי (ארחות רבנו ח"ב עמ' קלג) שיכול ללבושם רק לאחר חצות היום, וכן דעת הגר"ש אלישיב (קרא עלי מועד פי' ס"ק י"ט). דעת הגר"ש וואנר (קובץ מבית לוי ח"ג עמ' ג) שיכול ללבושם בשעה שרגיל ללבושם כל ערב שבת אפילו סמוך לחצות היום, וכעין זה דעת הגר"ש אויערבך (שלמי מועד פי' הע' 51, בשם הגר"ש אויערבך) שאפשר ללבושם בזמן שרגיל ללבושם בכל ערב שבת מאידך, דעת הגר"ש קרליץ (קרא עלי מועד שם) שמותר ללבושם רק קרוב לשבת, ומסתמא מומן מנחה קטנה.

והאם יש להרדים מיד בצאת השבת, כתב הא"א (בוטשאטש) (מהד"ת סי' תקנא) שאין איסור אם משהה על עצמו את בגדי השבת אף לאחר שכבר הבדילו כל הציבור, כי האיסור הוא רק התחלת הליבושה ולא מה שכבר לבוש ועומד. וכן דעת הגר"ש אלישיב (קרא עלי מועד שם) שאפשר להמשיך ללכת בהם, וכן דעת הגר"ש וואנר (קובץ מבית לוי שם) והגר"ש אויערבך (שלמי מועד שם, בשם הגר"ש אויערבך, וראה בהליכות שלמה בין המצרים פי' סכ"ה שמוכא אחרת). מאידך, דעת הגר"ש קרליץ (קרא עלי מועד שם) שמסתומת הפוסקים לא משמע שהאיסור הוא רק התחלת הליבושה, שהרי אם כן יוכל להמשיך ללכת בבגדי שבת כל תשעת הימים, אלא שמימי יכול לעשות קודם הכדלה ורק אחר כך לפשוט את בגדי השבת. ומנהג החו"א (קרא עלי מועד שם הערות הגר"ש קניבסקי אות כב) היה לפשוט את בגדי השבת מיד בצאת השבת [אלא שכתב הגר"ש קניבסקי (שם) שאינו זוכר אם פשוט רק את המעיל העליון או את כל בגדיו]. וראה עוד מה שכתבנו לעיל סי' רסב ס"ק ח.

[משני"ב ס"ק ט]

ה'מ'ק'ל ק'ק'ום פ'נ'דים ת'ש'ים א'ס'ור¹⁰.

10) ולענין בגדים שאינם חדשים אך מכוכסים ומגוהצים, ראה מה שהבאנו לעיל (ס"ק ג).

[משני"ב ס"ק יא]

ב'מ'ש'א-ד'מת'ן ש'ל ש'מ'ק'ה¹¹, כ'ג'ון ל'ק'נות¹² ק'ל'י-ק'ק'ף¹³ או א'ר ק'ר'בי ת'פ'ה¹⁴.

11) ולתת מתנות בתשעת הימים, כגון מתנה לבר מצוה, דעת הגר"ש וואנר (קובץ מבית לוי ח"ג עמ' כד ס"ז) שמותר, והוסף (שם הע' יא) שרק בתשעה באב כתבו האחרונים שאין לתת מתנות [ראה במשני"ב לקמן (סי' תקנד ס"ק מא) שכתב, שאסור משום שהרי זה כשאיילת שלום האסורה בתשעה באב. ולא הזכיר שיש בזה משום משא ומתן]. וכן דעת הגר"ש קרליץ (קרא עלי מועד פי' אות יג), ודעת הגר"ש קניבסקי (קרא עלי מועד שם הערות הגר"ש קניבסקי הע' כה) שכיון שההלכה היא שיש למעט במרמז אולי גם בזה יש למעט, אך הוסיף שיכול לתת לבר המצוה את המתנה אך לא להקנות לו אותה עד לאחר תשעת הימים. ובמקום אחר (תורת המועדים סכ"ח) הובא שדעתו, שכיון שהאיסור של משא ומתן הוא כדי שלא יסח דעת מהאמילות, מסתבר שנתינת מתנות כשיש צורך כמו לבר מצוה, אין בה איסור.

ומתנות של שמחה, דעת הגר"ש אלישיב (תורת המועדים שם) שאין לתת, ולכן אין לתת מתנות מהחתן לבלה ולהיפך, וכן לתת מתנות ליולדת [ולא הזכיר בדבריו מתנת בר מצוה]. אכן דעת הגר"ש אויערבך (קובץ מובקש תורה הכ"ז עמ' תל) לענין מתנות המתנות מהחתן לבלה, שכל מה שנהוג לתת כשעת כתיבת התנאים, מותר לתת גם בימים אלו משום שזה כחוב בין שני הצדדים. אבל שאר מתנות, אין לשלוח כלל.

מילואים הלכות תשעה באב סימן תקנא המשך מעמוד קודם

קירות הבית לקישוט, גם כן אסור מחמת איסור ציור וכיוצא [וראה מה שכתבנו להלן (סי' קנ"ג) טעם נוסף לאסור זאת].

[ביה"ל ד"ה מראש חודש]

ד"ש לסקמיר פ"י פ"א וְעִשְׂרֵה כִּסְבֵּת קָמוּ מְרֹאשֵׁי-חֹדֶשׁ עַד הַמִּצְוֵיָה⁽²²⁾.

(22) אמנם, בשעה"צ לעיל (סי' תקנ"ח) הביא את דברי הפמ"ג שבשלב התענות יכול לדרוך את כל גופו בצונן, ובתשעת הימים כתב הרמ"א להלן (סט"ז) שאין לדרוך כל גופו בצונן. ניתכן שאין כוונת הביה"ל אלא לדברים האסורים בתשעת הימים מדינת דגמי כמו בנין של שמחה, ולא במה שאסור רק מצד המנהג, כמו הרחיצה (הגרי"ג קופשיץ).

ואכן בא"ר (סי' א.) שהוא מקורו של הביה"ל נראה, שמשפט זה כתוב שלא במקומו ונשחרבב כאן במקום אחר, אך גם הפמ"ג (אי"א סי' י) הביא דברי האי"ר כמו שמוביאם המשנ"ב, אולם כתב על זה הצ"ע [ובספר שו"ת הלכות (סלי"ה) כתב ששורה זו נכפלה בטעות מהסימן הקודם].

[ביה"ל ד"ה ממעטים]

דְּקָא דְקָרִי פְּרָקְתָּ שְׁרִי⁽²³⁾.

(23) וכן המלמד מחיקה לתלמידים, ואם לא ילמד יפסיד פרנסתו, או הלומד מחיקה ואם לא ילמד יפסיד את שבו הלימוד שמשלם עבור חודש זה, כתב בשו"ת זכר שמחה (באמברג, סי' טז) שיש ללמוד את הינם מדברי הפמ"ג לענין ישראל המזמר אצל הנסיר, הוסיף, שאף שהפמ"ג התיר רק עד ראש חודש אב, זה דוקא במנגן בבתי המשתאות של נוסרים, שמשירת הנגינה שם היא ליצור שמחה, אולם בלימוד מחיקה שתכלית הנגינה היא הלימוד, יש להקל עד שבע שחל בו תשעה באב. ואף בשו"ת מהר"ם שיק (י"ד סי' ססה) התיר לאכל תוך י"ב חודש על אמו, להמשיך ללמוד נגינה במקום הפסד, שאם לא ילמד יפסיד את שבו הלימוד. אך הוסיף שכל זה בלומד לצורך פרנסה, אך הלומד לצורך הנאה אישית אדובה בזה יש איסור, מגורת חכמים (סוטה מט, א) שמיים שחורב בית המקדש אסור לנגן בכלי שיר, והאמת ליעקב (קמ"ג, עמ' רכ"ו) כתב שאף על פי שנועיקר הדין מותר, מימ כדאי להתרחק מזה.

אבל להתיר ללמוד נגינה או ללמד (כשביטול הלימודים אינו כרוך בהפסד ממון) מסעם שאינו מנגן עבשו לשם הנאה אלא לשם לימוד, כתב בשו"ת מהר"ם שיק (שם) שאורבא יש ללמוד מדברי הפמ"ג (המבוארם בביה"ל) שאסור, שהרי הוא לא התיר לנגן בבתי העברים אלא משום שזה כדי פרנסתו, ולא מחמת שאינו מתכוון ליהנות מהנגינה, ומוכח מדבריו שנגינה אף כשאינה לשם הנאה אסורה וכן נראה דעת הכף החיים סי' מא. מאידך, בשו"ת אגרות משה (א"ח ח"ג סי' פ"ז) כתב שמותר בימי הספירה ללמוד נגינה לשם פרנסה כיון שאין לו בזה שמחה, אך ללמוד לשם הנאה אסור, כי גם הלימוד עצמו נחשב אצלו שמחה ונראה עוד מה שכתב שם לגבי ללמוד נגינה לשם הנאה במשך כל ימות השנה.

(17) ואפילו בתשעה באב עצמו, כתב לקמן (סי' תקנ"ד) ש"ק מ"ח) שאם יש יריד או ששירות באות ניתן לקנות דברים כול או למכור, מותר על ידי גוי כיון שזה ידבר האבר.

(18) לענין אם עברו ימי תענות על הגשמים ולא נענו, שכתב השו"ע לקמן (סי' תקעה ט"ז) שיש למועט במשא ומתן, סתם המשנ"ב שם (סי' י"ח) שיש למועט רק במשא ומתן של שמחה, וצ"ע לעיון בכ"י תקנא סי' ב ובמשנ"ב כאן.

(19) אך ורא שמים הידוע שהמשא ומתן שעושה אינו כדי פרנסתו אלא להרוחה בעלמא, דעת הגרי"ח קיבסקי (נחמת ישראל פ"ס הע"י 12) שראוי שיהיה ויחמיר באלו הימים.

[משנ"ב סי' י"ב]

שְׁעוּשָׂה בְּן הַתְּרוּחָה בְּעֵלְמָא⁽²⁰⁾ וכו', עַם הַנְּכָרִי בְּקַבְלֵנוּת לְצַדִּיק בִּיהוּ⁽²¹⁾.

(20) ולעבור לדור בבית חדש בתשעת הימים, כתב בשו"ת לבושי מרדכי (ח"א סי' ק"א) לענין מי שנגמר ביתו הצריך לו מאד בימים שבין ראש חודש לתשעה באב שמעיקר הדין מותר לו לעבור דירה, שחכמים אסרו רק לבנות בית של שמחה ולא לבוא לגור בו, אלא שכוין שהבונה בית חודש צריך לברך שהחיים כמובא בשו"ע לעיל (סי' רכ"ג ט"ג) יש לברך ברכה זו בכניסתו לגור בבית, אם כן אינו יכול לעבור דירה בכל ימי בין המצרים שהרי אין מברכים בימים אלו ברכת שהחיינו. [אמנם בביה"ל לעיל (שם ד"ה בנה) כתב שכשיש לו אשה ובנים מוכרין הטוב והמטיב, וראה מה שכתבנו להלן בסי' צ"ח בענין ברכת הטוב והמטיב בימים אלו]. דעת הגרי"ח קרליץ (קרא עלי מועד פ"ג סי' ג) שלא כדאי לעבור דירה אחרי ראש חודש אב אף כשדירתו צפופה משום דלא מסמני מילתא, אלא אם כן הוא מוכרח לצאת כגון שהוא שוכר דירה וכדומה שחייב לפנות את דירתו מאידך, דעת הגרי"ח קיבסקי (תורת המועדים סכ"ז אות א) שאסור לעבור דירה בתשעת הימים [אך מימ כשנגרם לו הפסד כספי מכן, יכול לעבור וכמובא לעיל לענין בניית בית חדש].

(21) אך במקום שנתקלקל הסיד מהמת רציבות וכו', דעת הגרי"ח וואזנר (קובץ מבי' לוי ח"ג עמ' כ"ג) שמתוך לסייד אף בשבע שחל בו, כיון שאין זה נקרא בנין של הרחוקה, הרבקה טפט על הקיר, כתב בשו"ת אגרות משה (א"ח ח"ג סי' פ"ב), שאף שאין בזה איסור ברור אף בשבע שחל בו תשעה באב, מימ אם התחילו קודם ראש חודש אב יש להחמיר שיגמור קודם שבת חזון ולא יעשו בשבע שחל בו ט' באב.

וציור וכיוצא שלא על הקיר אלא על הרחיטים וכו', כתב הבן איש חי (שנה א פ"ד דברים אות ג) שאיסור ציור וכיוצא בן על בנין בין על עצים כמלאכת הנגרים, ובשורת בצל החכמה (ח"ד סי' נ"ד) הוסיף שלרקים גובלין נתמנה העשייה על ידי מעשה רקמה של חוטים צבעוניים על כרן חשוב ויקר מהסות שרגילים אחר כך לתלות על

הלכות תשעה באב סימן תקנא המשך מעמוד 50

[ביה"ל ד"ה כלים]

בְּכִנּוּ לְעִנְיָן כְּפִסּוּ דְקָתְרִי⁽⁵⁶⁾.

(56) מה שחביא ראה ממה שמותר כבס לכבוד שבת, ביאר בשו"ת אגרות משה (שם) שכונתו למה שכתב המשנ"ב לעיל (סי' לב) בשם המג"א (סי' י"ד) שמי שאין לו כחונת מכובסת יכול לכבס לכבוד שבת, ולענין מה שכתב שמותר ללבוש בשבת חזון כחונת חדשה, ראה מה שכתבנו במשנ"ב לעיל (סי' ו').

[משנ"ב סי' מה]

וְלִדְעַת הַמְקַלֵּץ דְבִשְׁבֻתוֹת שְׂבִינְ הַמְצָרִים מְקָר לְכַרְף יִשְׁהַחֲזִינוּ⁽⁵⁵⁾.

(55) ולהלן (סי' צ"ח) סתם שבשבת אין להחמיר בזה, ואפשר לברך שהחיינו. והגרי"ח וואזנר (קובץ מבי' לוי ח"ג עמ' כ"א) הביא שהמנהג בחזן לארץ להקל לברך שהחיינו בשבתות שבין המצרים, אבל בארץ ישראל המנהג להחמיר, וכמו שהביא המג"א (סי' מ"ב) בשם כתבי האר"י ויל שאסור אפילו בשבתות.

הלכות תשעה באב סימן תקנא

לצל להסתופף בעלו. או ימיני תרס וימיני אהלים. ואם היה כהלו (ט) נוטה לפל. אף-על-פי שהיא של שמחה מתר לבנות ויד (ולצורך (ט) וט) מצוה הפל שרי (רין ספק העניות). וואין נושאים (י) נשים ואין עושין סעודת ארוסין, (טז) אבל לארס בלא סעודה מתר, ואפלו בתשעה באב עצמו מתר (יא) [יא] לארס, (יז) שלא יקדמו אחר: הגה (יד) ונהגין להחמיר (יט) שאין נושאים מי"ז בתמוה ואילך עד אחר תשעה באב (מונהגים): ג ישובע שקל בו תשעה באב (כ) אסורים (יג) [יג] לספר (ג) (כא) ולכבס, אפלו אינו רוצה ללבוש עתה אלא להניחו לאחר תשעה באב, ינאפלו אין לו אלא חלוק אחד אסור, וכן המבבסים מקדם, בין ללבוש בין להציע בהם המטה, ואפלו מנפחות הנדים והשלהן, אסור. (כב) וכבוס שלנו מתר, אבל מהוץ (פרוש) מצבירי על הקדים אכן חלק להחליקו, ערוך) שלנו אסור. (כג) וכלי-פשתן אין בהם (כד) משום מהוץ ותרין הם כבוס שלנו ומת.

באר היטב

תקנו סכ"ב משמע דמטעין בכל משא ומתן. ע"ש. סבב הכ"י בשם הר"ן דכל בגין שא"צ לו רק להתרחק בעלמא אסור. אם קצין עם האי"י בקבלנות לציר ביתו, ספר לציר, ואם יכול לפייסו בנדב מועט שנתחזק עד אחר ח"ב הע"כ, מהר"ל. ונ"ל דבבכ"ז ספר דמתי מצוה דרביים, מ"א: (ט) נוטה. אפלו אם הוא בענין שאין בו סכנה אלא שיש לחוש להקטר עמו ג"כ ספר לבנות, ואין אסור אלא בגין שיהא לכתובה, ט"ז: (ט) מצוה. בגין שאין לו אשה וכו' מתר לבנות בית-חתנות, ר"ן. ומה שאין נהגין לישא אשה קל סיני משום דלא מסמני מלתא, ב"י. וצ"ע בתשובת שו"ת דעקב ח"ב סימן לה. ולכן נהגו לעשות בגדים חדשים לצורך נשואין, אבל מי שקום פ"ז אסור, עס"ז, מ"א: (י) נשים. אפלו בלא סעודה: (יא) לארס. ומה"ט מתר לעשות שריון, ומ"מ נ"ל דאסור לעשות סעודה נאפלו בלא רקודין ומחולות, וליד לסעודת פריה-מילה דלית בה שמתה קל, משאיכ קאן; ונ"ל דאפלו בשבת אסור לעשות, דהא במקרא קאני מ"ח ער התענית אסור וא"א דלית בהו שבת, מיהו מה שנהגין לאכל מיני מרקחה בשעת חתיבת התנאים לא מתיר סעודה. ונ"ל דאסור לקודין ומחולות מ"ז בסמ"ח ואילך, מ"א: (יג) לספר. ולטל העפרונם נ"ל דמתר, ולבבד שקל ט"ב בתוכו, ע"ש: (ג) ולכבס. הנהגה פשוט דעתה מהאבלות:

מלמנה ברוכה

תשעה באב, תבוא עליי ברכה. וביח-הנכנסת מברכה, דתרי מצוה דרביים: (ג) נוטה לפל. ואפלו (ח) אם הוא בענין שאין בו משום ספנה ונגון שיעומר הפתל בחצר, ואפשר לקטור החצר ולא יבוס אדם לשם אלא שיש לחוש להקטר ממנו, בגין שעל-כן שיהא בן של שמחה, שהרי אינו עושה בשביל שמחה פי א"ש בשביל הפסדי: (יד) ולצורך מצוה וכו'. בגין שאין לו אשה וכו' ואין לו בית-חתונה, מתר לבנות בית-חתנות, (ט) דמדינתא אפלו נושאים מתר בנה, ומה שאין נוהגין לישא אשה קל, הנה משום דלא מסמני מלתא. וצ"ע-כן מתר לעשות בית-חתנות או לעשות בגדים חדשים לצורך נשואין אחר תשעה באב²⁶⁶, אבל מי שקום פ"ז הנה ורביה אסור בקל זה: (טז) ואין נושאים. הנה אפלו בלא סעודה, (יט) דבנשואין בלבד שמתה. (כ) להתחזיר גרושתו מן הנשואין אפשר דשרי: (טז) אבל לארס וכו'. דארוסין בלא סעודה ליפא שמתה פל-קד²⁶⁷, וכל-שכן דמתר (כא) להתקשר בכתיבת התנאים, ומפל מקום סעודה אסור לעשות אף באפן זה נאפלו בלא רקודין ומחולות, (כט) ואפלו בשבת אסור לעשות סעודה בשביל זה. מיהו, מה שנהגין לאכל מיני מרקחה בשעת חתיבת התנאים לא מקרי סעודה. ואסור לעשות רקודין²⁶⁸ ומחולות²⁶⁹ מי"ז בתמוה ואילך²⁷⁰ (כג) אפלו בלא ארוסין: (יז) שלא יקדמו אחר. רוצה לומר, אף דארוסין (כד) צ"ע יש שמחה קצת ונהגו לנו לארס על-פל-פנים בתשעה באב, לזה אמר דמתר מטעם שלא יקדמו אחר: (יח) ונהגין להחמיר שאין נושאים²⁷¹ וכו'. הנה (ס) אפלו מי שלא קום פריה ורביה: (יט) שאין נושאים וכו'. אבל בארוסין אין נוהגין להחמיר, אלא אפלו סעודת ארוסין מתר לעשות: ג (כ) אסורין לספר²⁷². וילענן גטילה עפרונם (ס) יש דעות בין האחרונים²⁷³, אכן לצורך טבילת מצוה בודאי שרי²⁷⁴; וכן לכבוד שבת, בגין שקל השעה באב בשבת²⁷⁵, שרי בערב-שבת לטל העפרונם [אחרונים]. וילענן סריקת הראש (כח) אין להתמיר²⁷⁶ אפלו בשאר ימי השבוע: (כא) ולכבס²⁷⁸ אפלו וכו'. הנהגה כמסית דעתו מהאבלות²⁷⁹; (כב) וכבוס שלנו. הנהגה של חוצה לארץ, מתר, לפי שאין הכבוס נהג ככבוס ארץ-ישנאל, וצ"ע-כן מתר לכבס ולהניח עד אחר תשעה באב, דאלו לכבס וללבוש, בקל מקום אסור [ב"י]: (כג) וכלי-פשתן וכו'. הנה (ט) ישנים, אבל לא בחרשים היוצאים מפתח המכבש: (כד) משום מהוץ. אפלו בארץ-ישנאל, (ל) והוא הדין

שער הצידין

(י) ט"ז. ובפרי-מגדים וכו' אפרים חפשיקים קצת של רצונו: (י) ט"ז. אפרים ואלה נכה: (יט) קמות מ"ג: (כ) פרי-מגדים באשל-אברקם: (כא) ט"ז אברקם: (כב) שם: (כג) אלה נכה: (כד) ט"ז ושי"א: (כה) דרבי-חיים. ומשלת-צדקה אין רצה לריב, ואולי מצא באינה מקום: (כו) אלה נכה ונדה התיים. ועין שם דענינה שריכות הוי מצוה²⁸² כמו סעודת ארוסין: (כז) הש"ס שער-קטן יג אוסר, ותפגין-אברהם בסעוף זה ספיר: (כח) עין בפרי-מגדים, ובאמת אין להתמיר בזה פלל, דאפלו באבלות נקטו האחרונים בזה הקהל, וכל-שכן כאן: (כט) בית-יוסף, עין שם: (ל) בית-יוסף:

שער השוכה

כסודים, וכ"כ ב"י ימח"ב, ע"ש: [ט] מצוה. עכ"ה. ועין בשו"ת שמו"ת צ"ח ששיב מה על ש"ח ונודף ב"י לענין לישא אחר ל"ג בעומר, והסב לחלק בין זה לאבלות, ע"ש, ויפסם א' חלק ט"ב א' בענין נשואין תוך ימי הסעודה ולא עלה זיווג כה, לכן נ"ל דשרי נפש ירחק מנשואין במינים האלו אף שקיה סכנה צדדים להגיל כי מניח סכנה טאסורא, ע"כ: [יא] לארס. עין בה"ט. ועין פ"ד אפרים מ"ש על דברי הש"ס סק"ה, ועין בסבתי-צדקה ח"ב שכתב בי"כ דב"י הש"ס פנה, ע"ש: [יג] לספר. עכ"ה. ועין פשוטית אינה סאורית כי"ן מה ימ"ט בענין זה שכתב בשם מהר"ש מליקלין לארס בימי הסעודה ובימי המצורים, וכן דשם הנהגה פתריה אשקוד נ"ל שנהגו כן אשכנזי שלא לטל עפרונם בין הסעודה, והוא נ"ל קמ"ב ענין הדין וגם נקטו ולא ראינו במדינתנו נהגין לא בסעודה ולא בין-המצורים, והחלק לא הסיד, וס"קן שפחתונו שבוטנו לא הפירה האסור סתמא הוי מתירין ג"כ, ע"ש, ועין פ"ד אפרים שכתבתי בשם האי"י בזה. ועין בבב"ל טרקה שפטר לטל במסקנא, דלא כסבתי. דהא באבל מ"ש אפלו תוך שכנה, ועין פ"ד י"ב שם דקא לאשה ספר אבל לא ל"איש, ומ"מ נראה דקא קיל ט"ז ואין אסור בסק"ה, וכן ע"ש דבר:

באור הלכה

אפלו אם רצה לטוח מחפיו בטיה של ט"ט תהלה [מחצית-השקל בסיון תקסן]: * וכל-פשתן אין בהם משום גרוץ. לשון השו"ר לפי שאין חוששין להניח עינו קרובין לכשר, ותדמיון סבב הלשון מקרי שאין סתמא ואין דעה

הַלְכוֹת הַשְּׁעָה בְּאֵב סִימָן תְּקנָא

ביאורים ומוספים

29) ולגן או לשמוע כלי נגינה [באותם מקרים ואופנים שמוחר בשאר ימות השנה, ראה דעת השו"ע והרמ"א לקמן (סי' תקס ס"ג), ומה שכתבנו שם], כתב בשו"ת מנחת יצחק (ח"א סי' קיא אות ד) שאף שבדברי המג"א (סי' י, שהוא המקור לדברי המשגיב כאן), לא הזכיר אלא שאסור לעשות ריקודים ומחולות, מיזם הלכה פסוקה היא כפי גדולי האחרונים, שגם לגן בכלי נגינה בלבד אסור וזכר מוכח מהפמ"ג המובא בביה"ל ד"ה ממעטים]. וכן כתב בשו"ת אגרות משה (ארו"ח ח"א סי' כא אות ד) שאסור לגן בכלי נגינה בימי בין המצרים. דעת הגר"ש איערבך (הליכות שלמה בין המצרים פר"ד סי' ד) דבר הלכה אות ה) שאין אסור בזה אלא במנגינות המעוררות לריקוד, אלא שנכון להימנע בימים אלו אף ממנגינות שאינן מביאות לידי ריקוד.

וכשעורכים סעודת מצוה וכגון ברית, סיום וכדו', דעת הגר"ש אלישיב (תורת המועדים סי' א אות ג) שאין לגן בה בכלי נגינה אך מותר לשיר בפה, וגם בזה ימנעו מהרגילות.

ואף בסעודת שבע בברכות שיש מצוה לשמח חתן וכלה, והתבאר לעיל [הע' קודמת] שיש מתירים ריקודים ומחולות, דעת הגר"ש אלישיב (אבני ישפה ח"א סי' קיג) שמימי אין לגן בכלי זמר, שכוון שלא רגילים לגן בכל שמחת שבע בברכות, אם יעשו כך הרי זה זלוול בימי בין המצרים, וכעין זה כתב בשו"ת שבת הלוי (שם). הוסיף הגר"ש אלישיב (תורת המועדים שם) שבמקומות שמקובל לגן בכלי נגינה בשמחת שבע בברכות אפשר להקל.

ולשמוע מנגינה או שירה בפה, מדיסקים או קלטות וכדו', כתב בשו"ת אגרות משה (ארו"ח ח"א סי' קסו) לענין איסור זמרה בכל ימות השנה [הכתוב בשו"ע לקמן (סי' תקס ס"ג)]. ששמיעת קול נגינה מ'טייפ' וכדו' דינה כשמיעת כלי נגינה ממש ואסורה, ושמיעת שירה בפה ללא ליווי של נגינה מותרת, וכעין זה דעת הגר"ש איערבך (שם סי' ד) לענין ימי בין המצרים שאין לחלק בין שמיעת כלי נגינה ממש לשמיעתו במכשיר 'טייפ' וכדו' [לענין שירה בפה ממש ראה דעתם להלן]. מאידך, בשו"ת שבת הלוי (ח"א סי' קכו אות ב) כתב שגם שמיעת ניוגונים וגם שמיעת שירה בפה במכשיר 'טייפ', אסורה בימי בין המצרים כמו נגינה בכלי, כיון שמכשיר ההשמעה עצמו נחשב כלי נגינה, וכן דעת הגר"ש אלישיב (תורת המועדים סי' א אות א) והגר"ש קרליץ (חוט שני שבת ח"ד עמ' שעט) [ובשו"ת דברי יציב (ארו"ח ח"ב סי' רמו) הסתפק לענין האיסור המובא בשו"ע לקמן (סי' תקס שם) לשמוע קול נגינת כלי במשך כל השנה, האם שירה בפה המושמעת במכשיר דינה כנגינה בכלי].

ולענין שירה בפה ללא ליווי כלי נגינה [באותם מקרים ואופנים שמוחר בשאר ימות השנה, ראה דעת השו"ע והרמ"א לקמן (סי' תקס שם) ומשגיב שם (סי' יג) ומה שכתבנו שם] מדברי השו"ת אגרות משה (ארו"ח ח"ד סי' כא אות ד) שכתב שבימי בין המצרים יש לאסור לשמוע כלי נגינה, משמע ששירה בפה מותרת. דעת הגר"ש אלישיב (תורת המועדים שם) ששירה ביהודות מותרת כיון שאין בזה שמחה, אך לשיר ברבים, אסור. אכן, דעת הגר"ש איערבך (שם סי' ה) וארחות הלכה הע' 8) שהשירה שנהגים בה איסור היא רק שירה המעוררת לריקוד ומחול, אך מימי נכון להימנע אף משמיעת שירים שאינם מביאים לכך, וכדאי בית אלוקינו להתאבל עליו בכגון דא. אבל לענין שירים המכונים 'שירי המשך בעמוד הבא

[משגיב סי' יב]

ובית הכנסת מ'קרי'.

24) דין זה שבנין בית הכנסת מותר בתשעת הימים, כתב הבן איש חי (שנה א פ"ר דברים אות ג) שהוא אף לענין ציור וסידור בית הכנסת.

[משגיב סי' יג]

כי אם ב'שגיל הקס'.

25) וכן לבנות מעקה, כתב הבן איש חי (שנה א פ"ר דברים אות ג) שמוחר.

[משגיב סי' יד]

ל'צרך נשואין ש'הנה אחר השעה ב'אב'.

26) אמנם כשיש מוספיק זמן לאחר תשעה באב לעשות את צורכי הנשואין, מוכח מדברי המחצה"ש (סי' ח) שכתב על ההיתר לעשות צרכי נשואין למי שלא קיים פריה ורבייה, שזה 'אם נשוא מיד אחר התענית', שבלא זה אסור לעשותם בתשעת הימים (נטעי גבראל פ"ב סי' ג).

[משגיב סי' טז]

ב'לא סעודה ליפא ש'מקה כ'ל'פ' וכו', ו'אסור לעשות ר'קודין' (מקחולות' מ"ז קתמ' ו'איל'פ').

27) ולעשות סעודה לכבוד האירוסין שלא בשעת האירוסין או שלא בבית ארוסתו, ראה מה שכתב להלן (סי' עז) ומה שכתבנו שם.

28) וההבדל בין ריקוד למחול, ביאר הגר"ש איערבך (בין פסח לשבתות פ"טו הע' א) שריקוד הוא אפילו של אדם אחד או שנים, ומחול הוא ריקוד של אנשים רבים המסתובבים במעגל.

ולענין ריקודים ומחולות בשמחת שבע בברכות הנערכת בבין המצרים, בשו"ת משנה הלכות (ח"ו סי' קט) הביא שדעת הגר"מ פיינשטיין שמוחר, וביאר דבריו, כיון שלצורך מצוה הכל מותר כמו שכתב הרמ"א כאן, וכיון שאין לך מצוה גדולה מלשמח חתן וכלה, לכן הכל מותר בין ריקודים ובין מחולות בשעשים לשמח חתן וכלה. וכן דעת הגר"ש אלישיב (אבני ישפה ח"א סי' קיג) שמוחר, מאידך, דעת הגר"ש קניבסקי (ארחות רבנו ח"ב עמ' קכח) שלא לעשות ריקודים ומחולות ואף לא לשיר בשמחה גדולה, אלא אם מוזכרים בשירה פסוקים כנהוג [אך לענין חתונה שנערכה קודם שקיעת החמה בליל י"ז בתמוז, רעתו (שם) שמוחר לשיר ולרקוד אף בלילה שאחר כך שהוא כבר י"ז בתמוז], וכן כתב בשו"ת שבת הלוי (ח"ג סי' קנז) שאין לעשות ריקודים או לגן בכלי זמר בשמחת שבע בברכות אלא רק לשיר בפה שירי מצוה כנהוג.

ולענין ניגון בכלי שיר בסעודת שבע בברכות, וכן לענין שירה וניגון בשאר סעודות מצוה ראה הע' הבאה.

ולענין מה שנהגים לאחר 'קידוש לבנה' לומר ולרקוד 'טובים מאורות', דעת הגר"ש איערבך (הליכות שלמה תפלה פ"טו ארחות הלכה הע' 22) שהמנהג הוא שאין מוזכרים 'טובים מאורות' בתשעת הימים. מאידך, דעת הגר"ש קניבסקי (תורת המועדים סי' א אות ג, אשי ישראל תשובות הגר"ש קניבסקי שם) שנהגים לרקוד ולומר 'טובים מאורות', וכן דעת הגר"ש אלישיב (נחמת ישראל פ"ב סי' ג) שמוחר אף לרקוד כנהוג.

הַלְבוּת תְּשֻׁעָה בְּאֵב סִימָן תְּקַנָּא

ביאורים ומוספים המשך

לכאורה תלויה במחלוקת ראשונים אם התענית מתחילה בלילה ואומרים ענו בליל התענית, ולדעות שאין אומרים משום שהתענית מתחילה מהבוקר, גם דיני בין המצרים אין מתחילים אלא מהבוקר. ואף שאין לנו הכרעה במחלוקת הראשונים, מימ כיון שמה שאין נושאים מתחילת בין המצרים אין זה אלא מנהג בעלמא [נמשום אבלות דרבים ולא מסמנא מלתא], אפשר שגם הסוברים שדיני בין המצרים מתחילים מליל י"ז בתמוז יחד שלענין זה הוא רק מהזמן שניכר שמתאבלין שהוא מהבוקר שמתחילין להתענות, ועוד, שלגבי מנהג יש לילך אחר המיקל, ומחמת כן יש להתיר לצורך. והוסיף, שבמקרה שי"ז בתמוז הל בשבת קודש ונודח ליום ראשון, פשוט שיש לאסור להתחיל במוצאי שבת שהוא ליל התענית, משום שדיני בין המצרים חלו כבר בשבת לענין דרבים מסיימים [ולענין התונה בליל עשרה בשבת, ראה מה שכתבנו לעיל (סי' תקנ ס"ק ז)]. מאידך, דעת הגרש"ז אויערבך (הליכות שלמה תעניות פי"ג ארחות הלכה הע' 1) שאף בשבת הדחוק אין לישא אשה בליל י"ז בתמוז כיון שדיני בין המצרים מתחילים כבר בלילה, ובכללם איסור נישואין.

[שעה"צ ס"ק כו]

דסעודה שהי"ז ת"ז מ"ז.

32) וכן כתב במשנ"ב לעיל (סי' תמד ס"ק כד וסי' תטו ס"ק ב) שסעודה שעושים בשעת כתיבת התנאים נחשבת סעודת מצוה. אמנם בשעה"צ לעיל (סי' תמד ס"ק ט) כתב שהחוות יאיר (סי' ע) חולק על זה, ובמשנ"ב לעיל (סי' רמט ס"ק ט) כתב שהסעודה שעושים בשוכין שלנו אינה סעודת מצוה.

[משנ"ב ס"ק כ]

אסורין ל'ספד' (לענין קטילת צ'פ'נים יש דעות בין האחרונים³⁴). צ'כן לצורך טבילת מצוה ב'דאי ש'י"ג³⁵ וכו', פ'גון ש'חל ת'שעה ב'אב ב'שפ'ת³⁶ וכו', ו'לענין ס'ריקת ק'ראש א'ין ל'תמ'ד'.

33) ואם המניעה מתספורת גודמת הפסד ממון, כגון מי שעסק באיזה מסחר שאם לא יספר את זקנו יהיה לו הפסד ממון, כתב בשו"ת אגרות משה (א"ח ח"ד סי' קב) שמי"ז בתמוז עד שבע שחל בו שהאיסור הוא רק מצד המנהג [במבואר ברמ"א להלן (סי'ד)], מותר לספר, שלא נהגו במקום הפסד. אבל בשבוע שחל בו שאסור מעיקר הדין [במבואר בשו"ע באן, ומקורו במשנה בתענית כו, ב]. אין להקל אף במקום הפסד, אכן, מי שכשימנע מלספר לא יוכל לעבוד לפרנסתו ויהיה לו קשה למצוא ממי ללוות כסף לצרכיו וצרכי אנשי ביתו, כתב (שם ח"ה סי' כד אות ט) שמותר לו לספר אף בשבוע שחל בו, כיון שלגביו הרי זה כידבר האבד, ולא חמור איסור התספורת בשבוע שחל בו מאבל לאחר שלשה ימים, שפסק הרמ"א (י"ד סי' שפ ט"ה) שמותר לעשות מלאכה כידבר האבד, דעת הגרש"ז אויערבך (הליכות שלמה בין המצרים פי"ד סי' ז) שיש להתיר להסתפר בבין המצרים רק כשלפני האות עיני המורה יש חשש הפסד גדול ואיבוד הפרנסה אם לא יספר את זקנו.

34) אך קודם שבוע שחל בו תשעה באב, כתב הטי"ז [שהביא בשעה"צ (סי' כז) שהוא הדעה האוסרת] שמותר, אף לפי מה שכתב הרמ"א להלן (סי'ד) שנוהגים איסור התספורת מי"ז בתמוז, וכן כתב הקצושיע **המשך בעמוד הבא**

רגשי הורה למחנות קיץ לבנות שמותר לשיר אותם. ודעת הגר"י קרליץ (חוט שני שבת ח"ב עמ' שכה) [דעתו נאמרה ביחס לשירה בגני ילדים] שאסור לשיר שירים המביאים לידי שמחה אבל סתם שירים שאין בהם שמחה, מותר [ולענין שירת מבוגרים, דעתו (שם) לגבי ימי ספירת העומר, שאף שלא מצינו בפוסקים שאסור לשיר שירים בימי ספירת העומר, מי"ז אב יושבים חבורת אנשים יחד ושירים שירים מסתבר שאסור], והגר"ח קניבסקי (תורת המועדים שם) צידד שרק שירים מעניין החורבן, כגון ולירושלים עירך, מותר לשיר. מאידך, הכפ החיים (סי' קא) כתב שאין ללמד בימים אלו שירים ותשבחות אלא מענין האבלות דברים השוכרים את הלב, וטוב יותר שלא ילמדו כל עיקר עד שיעברו ימי בין המצרים. וכן דעת הגר"י קניבסקי (קרא עלי מועד פ"ב הערות הגר"ח קניבסקי אות ו) שהמנהג להחמיר שלא לשיר מלבד בשבתות [והלקט יושר (עמ' 106) הביא שהתורמת הדין לא אמר ומיחדת שבת כל שלושת שבועות, ומשמע שסבר שאסור לשיר אף בפה]. אכן לקמן (סי' תקנב ס"ק כג) הבאנו דעת הפוסקים שמותר לשיר זמירות שבת].

ושמיעת קטעי חזנות, דעת הגרש"ז אויערבך (שם) שאין הדבר ברור לאסור, אך מי"ז הורה למעשה להימנע אף מכן, כי כדאי הוא בית אלקיני להתאבל עליו אף בזה.

וכשעורכים סעודת מצוה וכגון ברית, סיום וכו', דעת הגר"י ש אלישיב (תורת המועדים שם אות ג) שמותר לשיר בפה, אך גם בזה ימנעו מהרגילות. ודעתו, שאף בשמחה שעושים בישיבה לחתן שמתארס, אם רגילים בכך לכל חתן, מותר לשיר בפה, אלא שמי"ז ימנעו מהרגיל, אכן, דעת הגרש"ז אויערבך (הליכות שלמה בין המצרים פי"ד דבר הלכה אות ו) שבשמחה שעושים לחתן אף שמותר לשיר בפה, על כל פנים לא ישירו עם מחיאות כפיים כנהוג, כדי שלא יבואו לידי ריקוד. ודעת הגר"ח קניבסקי (תורת המועדים שם) שאף אין לשיר בשמחה זו.

ולענין ילדים, כתב בשו"ת אגרות משה (א"ח ח"ד סי' כא אות ד) שיש להחמיר בקטנים שהגיעו לחינוך שלא ישמעו בלי נגיעה בימים אלו. ודעת הגר"י קרליץ (חוט שני שבת ח"ב עמ' שכה) שאין לשיר לילדים בגני הילדים שירי שמחה, אך סתם שירים מותר.

ושמיעת שירים ומנגינות שלא לצורך שמחה אלא כדי להפיג הרגשות של פחד ובידיות, דעת הגרש"ז אויערבך (הליכות שלמה שם) שמותר. דעת הגר"ח קניבסקי (תורת המועדים שם אות ו) לענין מי שהוא עצבני והשירים מריעים אותו, שישמע שירים של ניגונים המושרים על החורבן והגלות.

30) אכן לענין שלא ללבוש בגדים חדשים, שהחמיר הא"ר שיש לנהוג כן בכל שלושת השבועות משום שזו שמחה גדולה, כתב השעה"צ להלן (סי' מח) שאינו יודע טעמו, כיון שבגמי לא נזכר שממעטים בשמחה אלא משנכנס אב ולא קודם.

[משנ"ב ס"ק יח]

ש'אין נוש'אין³¹].

31) ולשא אשה בליל י"ז בתמוז, הורה הגר"מ פיינשטיין (שו"ת רבבות אפרים ח"א סי' שעה) שיכתבו בהזמנה שהתונה תהיה לפני השקיעה, וכך יעשו. אך כשהל י"ז בתמוז ביום ראשון [שאו אי אפשר לישא קודם השקיעה מחמת השבת], כתב בשו"ת אגרות משה (א"ח ח"א סי' קסח) שלצורך יש להתיר, שכיון שהלכה זו

